

Aluekehityksen tilannekuva¹ 2023 Etelä-Karjala / 19.1.2024

1 Väestökehitys

Väestön määrän trendi on Etelä-Karjalassa ollut vähenevä jo vuosikymmenet ja myös koko 2000-luvun. Vuoden 2022 lopussa Etelä-Karjalassa asui 125 353 henkeä (126 107 vuonna 2021), ja väkiluvun muutos edelliseen vuoteen oli -0,6 %. Koko maan tasolla väkiluvun kasvun odotetaan tasaantuvan vuoteen 2040 mennessä. Ennusteen mukaan Etelä-Karjalassa muiden itäisen Suomen maakuntien tavoin väestön väheneminen jyrkkenee. Kehitys on samankaltainen naapurimaakunta Pohjois-Karjalassa. Yliopistomaakuntina koulutusmahdollisuudet kuitenkin houkuttelevat näihin maakuntiin väkeä muualta, joten vaikka tilanne on heikko, ennuste on hieman ympäröiviä maakuntia parempi. Etelä-Karjalassa sijaitsee runsaasti vapaa-ajan asutusta, mikä näkyy väestön kausivaihteluna. Kesälomakaudella väestön määrä kasvaa mobiiliseurannan perusteella erityisesti harvaan asutulla maaseutualueella.

Heikon väestökehityksen taustalla on ennen muuta riittämätön luonnollinen väestön lisäys (-8,2 / 1000 as vuonna 2022), eli kuolleisuus on syntyvyyttä suurempaa. Positiivinen nettomuutto (+2,4 / 1000 as vuonna 2022) ei kykene kompensoimaan heikkoa luonnollista kehitystä. Maahanmuutto on mahdollisuus väestökehityksen oikaisemiseksi, mutta ei riitä kääntämään väestökehitystä positiivisen puolelle nykymäärillä. Rajaseutuna ja kansainvälisenä yliopistomaakuntana Etelä-Karjalassa on kansallisessa vertailussa merkittävästi vieraskielisiä eli 7,4 % väestöstä, mikä on alle valtakunnallisen keskiarvon, mutta yli maakuntien mediaanin. Maakunnassa asuu merkittävä venäjänkielinen vähemmistö. Geopoliittinen tilanne ja rajasulut muuttavat näkymiä ainakin uuden maahanmuuton osalta tässä ryhmässä. Tilanteen jatkumista on vaikea ennakoida. Rajan tilanteen monet seurausvaikutukset ovat heikentäneet alueen taloutta, ja elinvoiman varmistamiseksi panostukset Itäiseen Suomeen on syytä huomioida kansallisella ja EU-tasolla.

Maakunnan kuntakentässä suhteellinen väkiluvun muutos on ollut lähivuodet negatiivinen. Lappeenrannan kaupunki on sinnitellyt nollassa viime vuoden, mutta Imatralla trendi on ollut viimeisten kymmenen vuoden ajan selvästi laskeva. Pienten kuntien osalta vuosivaihtelu on merkittävämpää, mutta absoluuttista väkiluvun lisäystä ei niissäkään ole tapahtunut. Selvästi heikointa väestökehitys on Parikkalassa, jossa on myös nopeimmin vanheneva väestö ja maakunnan heikoin väestöllinen huoltosuhde. Vuonna 2022 Parikkalassa ja Savitaipaleella oli huoltosuhde selvästi yli 100 eli alle 15- ja yli 64-vuotiaita oli enemmän kuin työikäisiä. Rautjärven kunnassa raja on juuri ylitymässä. Tilastokeskuksen mukaan viiden vuoden sisään joukkoon liittyy myös Luumäen kunta. Maakunnan tasolla huoltosuhde on yli 77 ja trendi on heikompaan suuntaan. Kehityksen taustalla on etenkin vanhenevan väestön määrän kasvu, mikä ennakoi haasteita myös tuleville vuosille. Väestörakenne ja -kehitys ei siis ole maakunnassamme suotuisa uusiutuvuuden eikä dynamiikan näkökulmasta.

2 Ympäristön kestävä kehitys

Etelä-Karjala on HINKU-maakunta, eli tavoitteena on vähentää kasvihuonekaasupäästöjä vuoteen 2030 mennessä 80 prosenttia vuoden 2007 tasoon verrattuna. Asukasta kohden lasketut käyttöperusteiset hiilidioksidipäästöt olivat Etelä-Karjalassa 5,8 t CO₂e (SYKE) vuonna 2021. Luku vastaa kaikkien kuntien asukkaiden keskimääräistä päästöä. Suurimmat päästölähteet Etelä-Karjalassa ovat tieliikenne (29 %) ja maatalous (18 %). Kokonaispäästöjen vähennys on 2007–2021 ollut 39 prosenttia. Maakunnan ilmastotyötä on viime vuosina tehostettu ja yhteistyötä

¹ Yleishuomio tilastotiedon ennustekyvystä: Etelä-Karjalan tilanteeseen on merkittävästi vaikuttanut Venäjän hyökkäyssota seurauksineen sekä itärajan sulkeutuminen. Tilastojen tullessa julkaisuun viiveellä tämä vaikuttanee merkittävästi trendin ennustettavuuteen käsillä olevassa murrostilanteessa.

lisätty. Pienempiä kuntia on sitoutettu ilmastotyöhön hankkeiden avulla ja lakisääteisten ilmastosuunnitelmien laatimisella. Myös maakunnallinen ilmastotiekartta asettaa tavoitteita ja vastuutahoja maakunnan ilmastotyölle. Ilmastonmuutokseen sopeutumisen suunnittelu ja hiilinielujen vahvistaminen ovat lähivuosien haasteita. Maakunnassa on myös tehty aktiivista kiertotalouden edistämisen yhteistyötä, jotta tunnistetaan sen monipuoliset mahdollisuudet ja voidaan lisätä resurssitehokkuutta. monipuolisten mahdollisuuksien tunnistamiseksi resurssitehokkuuden ja aineettoman toiminnan lisäämiseksi.

Maakunnassa on runsaasti energiaintensiivistä teollisuutta ja primäärienergian kokonaiskäyttö on korkealla. Uusiutuvan energian käyttöaste oli kuitenkin viime vuonna Etelä-Karjalassa 76 %, mikä johtuu pitkälti selluteollisuuden jäteliemien energiakäytöstä. Koko maassa uusiutuvan energian osuus on ollut 42 prosenttia. Fossiilisista polttoaineista erityisesti maakaasun osuus on pienentynyt entisestään 2020-luvulla korkean hinnan ansiosta ja korvautunut mm. puuenergialla, lämpöpumpuilla ja biokaasulla. Etelä-Karjala onkin varsin energiaomavarainen maakunta: vuonna 2022 omavaraisuusaste oli 74 prosenttia. Energiantuotannon lämpöenergiaa on etenkin aurinkoenergiassa. Tuulivoiman lisäämistä rajoittaa strateginen sijainti ja siihen liittyvät maanpuolustukselliset näkökohdat.

Vesistöjen osuus on lähes neljännes Etelä-Karjalan pinta-alasta. Etelä-Karjalassa suurten järvien ekologinen tila on pääasiassa hyvä tai erinomainen. Kunnostustarpeita on erityisesti Pien-Saimaalla sekä pien- ja virtavesissä. Useissa vesistöissä voidaan kunnostustoimilla edistää arvokkaiden lohikalojen lisääntymistä. Vireillä oleva Kutilan kanava -hanke yhdistää vedenlaadun parantamisen ja vesistömatkailun mahdollisuuksien kehittämisen. Maakuntaa halkovat ensimmäinen ja toinen Salpausselkä ovat pohjavesivarannoiltaan merkittäviä harjumuodostelmia. Samalla harjut ylläpitävät ainutlaatuisia pohjavedestä riippuvaisia pienvesialueita, kuten lähteitä ja puroja. Sekä pohjavesien laadun ja saatavuuden varmistaminen että niistä riippuvaisten pienvesistöjen säilyttäminen on tärkeää. Vireillä olevan maakuntakaavan päivitystyön yhteydessä tarkastellaan pohjavesialueiden ja laatuluokitusten päivityksen vaikutuksia maakunnan elinkeinotoimintaan osoitettavien alueiden sijaintiin sekä pohjavesialueilla jo sijaitsevien toimipaikkojen jatkokehittämiseen.

Etelä-Karjalan metsien käyttö on ollut jo pitkään intensiivistä, koska teollisuuslaitoksissa on ollut puulle laajaa kysyntää. Metsät ovat pääasiassa nuorta talousmetsää, eikä laajoja vanhoja metsäalueita ole. Metsämaata on Etelä-Karjalassa suojeltu muuhun Suomeen verrattuna vähän, 3,2 prosenttia. Metsänhoidolle asettavat haasteita myös ilmaston lämpenemisen aiheuttamat hyönteis- ja myrskytuhoriskit. Luontoarvoja on pyritty huomioimaan metsänhoidon ohjeita uudistettaessa. Vanhojen metsien puuttuminen ja yksipuolinen metsien rakenne sekä Venäjän hyökkäyssodan myötä lisääntyneet hakkuupaineet kuitenkin aiheuttavat huolta lajiston ja luontotyyppien uhanalaiskehityksestä. Luonnon monimuotoisuutta turvataan maakuntakaavoituksen avulla. Tulevassa kaavassa muun ohella viherrakenne ja ekosysteemipalvelut huomioidaan osoittamalla merkittävimmät sini- ja viheryhteystarpeet. Metsien- ja soidensuojelua sekä elinympäristöjen kunnostamista toteutetaan vapaaehtoisilla Metso- ja Helmi-ohjelmilla. Luonnon monimuotoisuutta edistetään lisäksi Priodiversity LIFE -hankkeella, jossa muun muassa laaditaan maakunnallinen luonnon monimuotoisuusohjelma ja tarkastellaan ennallistamista laajoina kokonaisuuksina. Turvetuotannosta poistuvien suoalueiden luontoarvoja palautetaan, mutta osalle alueita perustetaan aurinkoenergiaan perustuvaa sähköntuotantoa.

3 Alue- ja yhdyskuntarakenne sekä liikenne- ja viestintäyhteydet

Maakunnan laajat vesistöalueet ja saaristoisuus sekä EU-ulkorajan läheisyys hajauttavat maakunnan alue- ja yhdyskuntarakennetta. Saimaa erottaa Imatran ja Lappeenrannan seutukunnat toisistaan, ja seutukuntien välinen liikenne on mahdollista vain valtatie 6 ja Karjalan radan muodostamassa liikennekäytävässä. Tiestön liikennemäärien ennakoitua vähenevän tulevaisuudessa erityisesti haja-asutusalueiden ja pienempien kuntien osalta. Kausivaihtelua on vapaa-ajan asutuksen ja matkailun takia, mutta väestö vähenee ja vanhenee, mikä vähentää liikkumistarpeita. Alempiasteisen tiestön osalta huomioon otetaan myös teollisuuden logistiset tarpeet, kuten puuhuolto. Alueella huomioidaan myös rajaturvallisuuteen ja maanpuolustukseen liittyvät näkökohdat.

Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan ja sitä seuranneet pakotteet ovat muuttaneet liikennejärjestelmän toimintaympäristöä Etelä-Karjalassa merkittävästi. Saimaan kanavan tavaravirrat ovat siirtyneet Itä- ja Kaakkois-Suomen rautateille ja Saimaan sisävesistöön. Karjalan radalla Luumäki–Lappeenranta-rataosan liikennemäärän kasvu on ollut suurempaa, ja sen ennustetaan olevan myös jatkossa suurempaa kuin missään muualla Suomen rataverkolla. Kyseinen yhteysväli on jo entuudestaan vilkkaasti liikennöity yksiraiteinen rataosa, ja toimintaympäristön muutosten vuoksi liikennemäärät rataosalla ovat kasvaneet 1 322 tuhatta nettotonnia (30 %) vuodesta 2021 vuoteen 2022. Traficom on ennustanut kuljetusmäärien kasvavan kyseisellä rataosalla vuoteen 2030 mennessä 33,3 % vuoden 2022 määristä. Myös Imatran ja Parikkalan välisellä yksiraiteisella rataosalla kasvu on ollut 15–20 % ja tulee kasvamaan ennusteen mukaan 10–15 % vuoteen 2030 mennessä.

Saimaan sisävesistön liikennemäärät ovat olleet myös vahvassa kasvussa. Vuonna 2022 liikennettä oli 26 % enemmän kuin vuonna 2021. Puuta kuljetettiin yhteensä noin 1,5 miljoonaa kuutiota, josta uittopuuta oli puolet. Kuljetusmäärät ovat edelleen kasvussa, ja arvio vuoden 2024 kuljetusmääristä on noin 2 miljoonaa kuutiota. Saimaalla olevan aluskannan rajallinen määrä ja korkea ikä rajoittavat merkittävästi vesikuljetusten lisäämistä. Tähän haasteeseen pitää etsiä ratkaisuja, joilla turvataan Saimaan sisävesiliikenne myös tulevaisuudessa.

Liikenteellisen saavutettavuuden vaikutus näkyy maakunnan sisäisessä ja ulkoisessa pendelöinnissä. Pendelöinti maakunnan sisällä kohdistuu Lappeenrannan Selkäharjun ja Imatran Vuoksenniskan väliselle alueelle, jossa sijaitsee pääosa maakunnan taajamatoimintojen alueesta sekä työpaikkojen ja palvelujen alueista. Ulkoinen pendelöinti suuntautuu erityisesti maakunnan rajalla sijaitsevista kunnista naapurimaakuntiin. Kaksoisraiteen laajentaminen luo edellytyksiä myös maakunnan paikallisjunaliikenteen kehittämisen. Raideliikenteen kehittäminen on tärkeää myös maakunnan HINKU-tavoitteiden saavuttamiseksi. Maakunnan hiilidioksidipäästöistä lähes 30 % syntyy tieliikenteessä, minkä vuoksi liikennejärjestelmän kehittämistoimenpiteitä kohdistetaan erityisesti tieliikenteen päästöjen vähentämiseen. Tämä voi tapahtua vaihtoehtoisten käyttövoimien jakeluverkkoa kehittämällä sekä mahdollistamalla liikenteen siirtäminen maanteiltä rautateille ja vesiväylille. Myös etäpalvelujen kehittäminen vähentää tieliikenteen päästöjä.

Rajan läheisyys aiheuttaa haasteita erityisesti mobiiliverkon kattavuudelle, mikä on johtanut maakunnassa lisääntyviin paineisiin laajentaa kiinteää verkkoyhteyttä uusille alueille. Viestintäverkkojen tasapuolinen kehittäminen on tärkeää monipaikkaisen asumisen, etätöiden ja digitaalisten palvelujen hyödyntämisen kannalta. Viestintäverkkojen kehittäminen myös vähentää ihmisten liikkumistarpeita. Vuoden 2023 aikana on ajettu alas 3G-verkko, mikä on heikentänyt tietoliikenneyhteyksiä itärajan läheisyydessä. Muuta maata heikommat viestintäverkot ovat aiheuttaneet jopa vaaratilanteita, kun joissakin tapauksissa edes hätäpuhelujen soittaminen ei ole ollut mahdollista. Huonot tietoliikenneyhteydet heikentävät ihmisten tasavertaisia mahdollisuuksia saada esimerkiksi etälääkäripalveluja tai siirtyä etätöihin. Tulee varmistaa, että viestintäverkot mahdollistavat etätöiden ja -opiskelun sekä etäpalvelujen käytön myös itärajan läheisyydessä.

4 Elinkeinot ja TKI-toiminta

Venäjän sota Ukrainassa ja siihen liittyvät pakotteet vaikuttavat Etelä-Karjalassa merkittävästi elinkeinoelämän toimintaympäristöön. Sen myötä loppuu myös EU-ulkorajaohjelman toiminta, mikä on ollut merkittävä kehittämisväline alueella. Tammikuun 2024 alussa itäraja on täysin suljettuna. Erityisesti matkailulle ja erikoiskaupalle venäläisten turistien poistuminen katukuvasta on ollut merkittävä isku. Matkailu- ja ravintola-ala on kärsinyt, eikä ole palautunut ennalleen koronasulkujen loputtua. Paikallisesti Imatran seutu on ollut vielä riippuvaisempi tästä toiminnasta kuin Lappeenrannan seutu. Valtioneuvostolta saatiinkin loppuvuonna 2023 tukea Imatran seudulle paikalliseen äkilliseen rakennemuutokseen.

Etelä-Karjalan elinkeinoelämän toimialapainotus riippuu tarkastelukulmasta. Vuonna 2022 toimipaikkoja oli määrällisesti eniten alkutuotannossa, jossa alueelle tyypillisesti maa- ja metsätaloutta harjoitetaan yhdessä. Muita merkittäviä aloja olivat rakentaminen, tukku- ja vähittäiskauppa sekä ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta. Yritysten henkilöstön määrällä sekä kokonaisliikevaihdon mitaten selvästi isoin toimialaluokka oli

teollisuus, seuraavaksi suurimpia rakentaminen sekä tukku- ja vähittäiskauppa. Sen sijaan henkilöstöä kohden eniten liikevaihtoa teki sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto sekä jäähdytysliiketoiminta, mikä melko suuresta vuosivaihtelusta huolimatta on ollut kärjessä viimeiset viisi vuotta.

Etelä-Karjala on teollisuusmaakunta, ja iso teollinen ala on metsäteollisuus. Viime aikoina vaikeuksia on tuottanut erityisesti raaka-aineen hankinta, mutta toisaalta myös globaalit kysyntäsuhdanteet. Myös teollisuuteen ja vientiin liitännäiset alat, kuten logistiikka, ovat kärsineet. Rakentamisen ala ja ammatit ovat ahdingossa, kuten muuallakin Suomessa. Maakunnan vihreään siirtymään liittyville teollisille toimijoille viimeaikaiset ilmastotoimet ja myös energiakriisi ovat puolestaan luoneet uusia mahdollisia. Yrityskauppoja on tehty ja laajennuksia suunnitteilla teknologiateollisuudessa. Avoimen sektorin osuus maakunnan työpaikoista pysyi vuodesta 2021 vuoteen 2022 lähes ennallaan ollen 67,2 %. Suuria julkisia työnantajia maakunnassa ovat mm. Etelä-Karjalan hyvinvointialue, Lappeenrannan kaupunki sekä LUT-yliopistokampus. Kuntien taloustilanne tuottaa paineita julkisen sektorin rekrytointeihin, ja kaikkia eläköitymisen seurauksena vapautuvia tehtäviä ei täytetä.

Elinvoiman vahvistamiseksi on tarpeen panostaa erityisesti pk-yritysdynamiikan vahvistamiseen. Yritysten perustaminen on perinteisesti maakunnassa ollut melko heikkoa. Viimeisimmissä tilastoissa yritysten perustaminen on vähentynyt ja lopettaminen lisääntynyt. Nettoerustanta on kuitenkin vuoden 2023 puoleenväliin asti säilynyt positiivisena useamman vuosineljänneksen ajan. Maakunnassa on tehty aktiivista työtä omistajavaihdosten edistämiseksi, mikä osaltaan vähentää lopettaneiden yritysten määrää. Tulevaisuuden kannalta ongelmallisia ovat kasvuyritysten melko vähäinen määrä sekä pk-yritysten kasvuhaluttomuus. Kaakkois-Suomessa on koko maan vertailussa paljon yrityksiä, joilla ei ole minkäänlaisia kasvutavoitteita. Alueen elinkeinoelämän monipuolistamiseksi tulee vahvistaa strategista kehittämistoimintaa, monipuolisia yrityspalveluita sekä tuloksellista sijoittautumistoimintaa. Palvelusektorilla etsitään uusia mahdollisuuksia mm. luonto- ja kulttuurimatkailusta. Yksi maakunnallisista kärkihankkeista on Imatran erä- ja luontokulttuurimuseo. Kohteiden ja reitistöjen kehittämistä tavoitellaan, ja hiljattain on laadittu maakunnallinen virkistysalueselvitys, joka tarjoaa koottua pohjatietoa luontokohteista myös alustaksi yritys yhteistyön kehittämiseksi. Teollisen kiertotalouden potentiaalia löytyy mm. kivi- ja kaivannaisteollisuuden sekä metsäteollisuuden parista. Suomen Vetylaakso ry on ylimaakunnallinen uusi toimija, jonka puitteissa pyritään kehittämään itäisen Suomen vetyteollisuutta.

Yliopistokampuksen rooli alueen innovaatioverkostoissa on keskeinen, ja TKI-toiminnan vihreään siirtymään painottunut suhdanne on LUT-yliopistolle otollinen. Vihreään sähköistämiseen liittyä keskeisiä toimia ovat mm. Lappeenrannan ja Imatran kaupunkiseutujen ekosysteemisopimuksen toteuttaminen sekä Vetylaakso-yhdistyksen perustaminen edistämään Suomen asemaa kansainvälisessä puhtaan energia ja jatkojalosteiden kehittämisessä. Etelä-Karjalassa erityisen potentiaalinen muodostavat bioperäiset hiilidioksidipäästöt. Vaadittavan sähkö tuottaminen on tulevan teollisuuspotentiaalilla kannalta kriittinen.

Vuonna 2022 Etelä-Karjalassa T&K-henkilöstön määrä oli 1 445 henkeä. Määrä laski koko Suomessa keskimäärin 0,5 %, mutta maakunnassamme enemmän eli 5,3 % edeltävään vuoteen verrattuna. Etelä-Karjalassa on merkittävä määrä T&K-henkilöstöä julkisissa korkeakouluissa, mutta myös laajaa yritysten T&K-toimintaa. Tästä merkittävimmät toiminnot ovat suurissa yrityksissä. Elinkeinoelämän osuus T&K-menoista oli 61,8 % vuonna 2022, mikä oli alle koko Suomen tason (68 %). Vuonna 2022 T&K-menot asukasta kohti olivat kuitenkin 1 071 euroa, mikä on maakuntien vertailussa keskiarvoa parempi luku. Innovaatiotoiminnan yhtenä indikaattorina ovat kotiutetut Business Finland -rahoitukset. Etelä-Karjalalle tyypillisesti suuria Business Finland -rahoituksen hyödyntäjiä ovat korkeakoulujen lisäksi muutamat suuryritykset, joiden hanketilanne vaikuttaa merkittävästi koko vuoden rahoitustasoon. Rahoitusta saaneiden yritysten joukko on kuitenkin monipuolistunut. Etelä-Karjalassa on panostettu myös Horizon-rahoituksen hyödyntämiseen, ja uutena hanketoimijana on viime vuosina aktivoitunut mm. Lappeenrannan kaupunki.

5 Työvoiman saatavuus, osaaminen ja sivistys

Tarkasteltaessa maakunnan työllisyyttä ammattialoittain isoja sektoreita ovat asiantuntijat ja erityisasiantuntijat, mm. erilaiset sote- ja tekniikan alan ammatit, rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät sekä prosessi- ja kuljetustyöntekijät. Viimeisimmissä tilastoissa kokonaistyöttömyys on nousussa ja lomautusten määrä selvässä kasvussa. Marraskuussa 2023 oli työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta Etelä-Karjalassa 11,7 %. Kunnittain vaihtelua on kuitenkin jonkun verran: korkein työttömyysaste oli Imatralla (15,3 %) ja matalin Taipalsaarella (8,5 %). Imatran seutukunnan tilanne oli heikoin Kaakkois-Suomen seutukunnista. Ammattiryhmistä työttömyys kasvoi eniten rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöiden ryhmässä. Lomautettujen määrä kasvoi Etelä-Karjalassa sekä edelliseen kuukauteen että edelliseen vuoteen verrattuna merkittävästi: kokoaikaisesti lomautettujen määrä oli edellisvuoteen verrattuna yli kaksikertainen. Suuret teollisuuslaitokset ovat varautuneet sumeisiin näkymiin laajoilla yt-neuvotteluilla, jotka painottuvat lomautuksiin. Myös merkittävät matkailualan työllistäjät, kuten kylpylähotellit, suunnittelevat laajoja lomautuksia. Pitkäaikaistyöttömien ja nuorten työttömien määrät nousivat edelliseen vuoteen verrattuna selvästi. Nuorisotyöttömyyden kasvun osalta voi yhtenä selittävänä tekijänä olla työtilanteiden muutos nuorten suosimilla palvelualoilla, kuten mm. matkailussa ja ravitsemuksessa. Uusien avoimien työpaikkojen määrä laski Kaakkois-Suomen kaikilla seutukunnilla selvästi, Etelä-Karjalassa eniten Lappeenrannan seudulla (-36 %).

Kohtaanto-ongelman takia on maakunnassa samaan aikaan pula osaavasta työvoimasta. Pulaa on erityisesti soteosaajista: lääkäreistä, lähihoitajista, psykologeista ja sosiaalityöntekijöistä. Myös erityisosaamista vaativien asiantuntijatehtävien täyttäminen teollisuudessa on ollut pitkään hankalaa. Yhtenä vastauksena tähän LAB-ammattikorkeakoulu aloittaa Lappeenrannan kampuksella syksyllä 2024 sähkö- ja automaatiotekniikan insinööriopetuksen päiväopetuksena. Ammattiopistossa pyritään kehittämään tiiviimpää työelämäyhteistyötä, oppisopimusmalleja ja uudenlaisia keinoja oppimiseen sekä vastaamaan täydennyskoulutustarpeisiin. Parhaillaan maakunnassa on meneillään useampi oppimisympäristökokeilu, jossa ammatillista koulutusta pyritään tuomaan lähemmäksi opiskelijoita ja elinkeinoelämää maakunnan pienissä kunnissa, kuten Parikkalassa ja Luumäellä. Myönteisiä uusia koulutusavauksia ovat mm. LUT-yliopiston yhteiskuntatieteiden koulutus sekä ammattiopistossa muutama vuosi sitten alkanut luonto- ja ympäristöalan perustutkiminto. Oppimisympäristöjä pyritään myös hyödyntämään yhteistyössä eri koulutusasteiden sekä elinkeinoelämän kesken mm. laboratoriot ja testaukset.

Etelä-Karjalassa TE-palvelut 2024-uudistuksen valmistelu on edennyt myönteisesti. Muodostumassa on maakunnan laajuinen palvelualue, jossa Lappeenrannan kaupunki toimii isäntäkuntana. Tiivistä yhteistyötä tehdään Kymenlaakson kahden palvelualueen kanssa, koska tällä hetkellä TE-palvelut ovat yhteiset. Alueella ei ole aiemmin toteutettu työllisyyden kuntakokeiluja, mutta alueella ovat toimineet maakunnittaiset työllisyysjohtoryhmät. Nämä ovat laatineet työllisyysohjelmat, joissa on tulevan uudistuksen hengessä jo ennakoivasti huomioitu elinkeinopolitiikan ja -elämän rajapinta. Samassa yhteydessä on toiminut myös työllistymistä edistävän monialaisen yhteispalvelun (TYP) koordinaatio. Tahtotila on vahva jatkuvalla tiiviille yhteistyölle, jossa huomioidaan maakunnan asukkaiden tarpeet sekä osaavan työvoiman saatavuus.

Korkeakoulukampus toimii osaajien ja oppijoiden houkuttelijana, mutta opiskelijoiden paikkakunnalle jäämiseen vaikuttaa sopivien työpaikkojen tarjonta, joka on rajallista. Toisaalta tarjonta luo jossain määrin kysyntää. Alueella on yrityksiä, joiden sijoittautumisen ja kasvun keskeinen tekijä on ollut yliopiston läheisyys. Yliopiston osaamisen spinoff-potentiaalia on vielä hyödyntämättä ja tutkimusperustaisen yrittäjyyden eteen tehdään töitä. Erityisesti teknologiapohjaisissa startupeissa haasteena on myös riittävän pääoman hankkiminen kehittämisen alkuvaiheessa. Yliopisto ja kansainväliset teknologia- ja teollisuusyritykset houkuttelevat alueelle kansainvälisiä osaajia. Jatkossa kansainvälisten työntekijöiden laajemmaksi houkuttelemiseksi on panostettava mm. tulijoiden kielikoulutukseen sekä englanninkielisten palveluiden saatavuuteen maakunnassa (mm. opetus ja koulutus, asumiseen liittyvät palvelut).

6 Osallisuus ja hyvinvointi

Etelä-Karjalassa on maakuntauudistushankkeen aikoihin tehdyn kyselyn mukaan poikkeuksellisen vahva maakuntaidentiteetti. Maakunta on myös suhteellisen vähäväkinen ja kansalaisyhteiskunnan toiminta on vireää, mikä selittää osaltaan muuta maata vähäisempää osattomuuden kokemusta. Osallisuus ja hyvinvointi eivät kuitenkaan jakaudu tasaisesti. Etelä-Karjalan hyvinvointialue koordinoi maakunnallista hyvinvointisuunnitelmaa, jonka kolme pääteemaa kaudelle 2021–2025 ovat terveelliset elintavat, mielen hyvinvointi ja työllisyyden edistäminen. Niidenlisäksi läpileikkaavina teemoina ovat yhteisöllisyys ja osallisuus. Lähiainoina panostetaan erityisesti elintapa-asioihin, joilla on merkittävä vaikutus asukkaiden hyvinvointiin terveyteen ja työkykyyn. Ikävakioidun sairastavuusindeksin vuoden 2019 tason maakunnallisessa vertailussa Etelä-Karjalan tilanne on kohtuullisen hyvä, mutta kuntakohtainen vaihtelu on erittäin suurta. Koko maakunnan indeksiluku on noin 99, Taipalsaarella se on 77, kun taas Rautjärvellä 127. Hyvinvointialueiden välisissä sairausindeksitarkasteluissa (2019–2021) Etelä-Karjalassa on erityisen korkeat luvut alkoholisairauksissa, sepelvaltimotaudissa sekä aivoverisuonitaudeissa.

Työkyvyttömyysindeksi ennakoii erityisesti pitkäkestoista työkyvyttömyyttä, ja Etelä-Karjalan tilanne on maan keskitasoa. Perustoimeentulotukea sai vuonna 2022 harvempi eteläkarjalainen 2,2 % (2,5 % vuonna 2021) kuin vuotta aiemmin. Toimeentulotukeen vaikuttanee kuitenkin työllisyystilanteen heikentyminen ja yleinen hintojen nousu vuonna 2023. Pienituloisten osuus väestöstä oli vuonna 2021 maakuntien vertailussa Etelä-Karjalassa keskiarvoa heikompi eli 16,2 %, mikä oli samaa tasoa naapurimaakunta Etelä-Savon ja Keski-Suomen kanssa. Hieman yllättäen ero seutukunnittain ei ole suuri, vaikka aluetalouden ja työllisyyden mittareilla yleensä on. Kuntakohtaisesti hajontaa on enemmän: Parikkalassa pienituloisia on joka viides, kun taas Taipalsaarella vain joka kymmenes. Sairauspäivärahaa saaneiden määrä väestöstä oli lokakuussa 2023 noin prosenttia.

Vuonna 2022 Etelä-Karjalan asuntokunnista lähes puolet oli yhden hengen asuntokuntia, mikä on enemmän kuin maassa keskimäärin. Eniten yhden hengen asuntokuntia oli Imatralla ja vähiten Taipalsaarella. Yli 75-vuotiaista eteläkarjalaisista lähes 94 % asui kotona vuonna 2021, mikä on maan toiseksi korkein luku. Etelä-Karjalassa on pitkään panostettu siihen, että kotona asuttaisiin mahdollisimman pitkään ja palveluita tuotettaisiin sinne. Tällä mallilla on myös omat haasteensa ja riskinsä. Syrjäytymisriskissä olevia nuoria eli NEET-nuoria on eteläkarjalaisista 18–24-vuotiaista noin joka kuudes. Tämä on valtakunnan tasolla hieman keskimääräistä heikompi tulos, mutta inhimillisen hyvinvoinnin ja väestörakenteeltaan ikääntyviin painottuvan maakunnan kannalta erittäin huolestuttava tulos. Maakunnan asukkaista noin kymmenes kokee itsensä yksinäiseksi ja useampi kuin joka neljäs 20–74-vuotias kokee itsensä ainakin osittain työkyvyttömäksi. Nämä luvut ovat kuitenkin kansallisessa vertailussa keskiarvon paremmalla puolella. Aikuisväestöstä osattomuutta kokee myös alle 10 %, mikä on koko maan keskiarvoa vähemmän.

Osallisuuden kokemusta tukevat myös saavutettavat kulttuuripalvelut. Etelä-Karjalassa kulttuuripalveluita ja niiden saavutettavuutta kehitetään parhaillaan maakunnallisessa kulttuurikoordinaattorin toteuttamassa hankkeessa. Kuntien ja hyvinvointialueen välinen yhteistyö kulttuurihyvinvoinnin kehittämisessä on keskimääräistä organisoidumpaa. Lähitulevaisuudessa kulttuurikoordinaattorin toiminnan odotetaan tiivistävän yhteistyötä ja laajentavan kuntien kulttuuritarjontaa, mikä tasa-arvoistaa palvelun saavutettavuutta maakunnassa.

Suomalaisten turvallisuudentunnetta mitattaessa Etelä-Karjalan luvut ovat. Sen sijaan varautumisen osalta maakuntamme on maan kärkeä. Etelä-Karjalassa on pitkään tehty maakunnallista turvallisuustyötä, ja siitä on myös viestitty. Itärajan välittömästä läheisyydestä huolimatta eteläkarjalaiset eivät ole sen enemmän huolissaan maailman menosta kuin muut suomalaiset. Kokonaisturvallisuuden kokemuksen profiili saattaa liittyä siihen, että paikalliskulttuurissa on historiaan juontava perinne jatkuvan muutoksen kokemisesta. Aiemminkin ovat maailman tuulet meitä heitelleet ja olemme olleet valmiit niihin sopeutumaan.

Lisätietoja: Laura Peuhkuri, aluekehityspäällikkö, puh. +358 40 631 5970, laura.peuhkuri@ekarjala.fi